

ORTUTAY PÉTER

A MARGITSZIGET UTCA GYERMEKEI

I.

– Ha nem tévedek – mondta Vili Izabellás poharát a fény felé tartva, majd kortyintva belőle – legutóbb ott hagytam abba, hogy elindultam az iskolába, az első osztályba. Most jó formában vagyok, ezért ha megengeded, akkor folytatom.

– Persze, hogy megengedem – mondtam. – Ha már egyszer belekezd-tél, amice öregfiú, hát folytasd. Csupa fül vagyok.

Egyébként Vilinek nem igen kellett engedély. Egy-két pohár után mindig úgy megeredt a nyelve, hogy könnyebb volt a tenger fenekére bugyit húzni, mint őt megállítani.

– Ez jó – felelte Vili. – Mármint az, hogy csupa fül vagy. Szeretem az olyan embereket, akik okosan tudnak hallgatni. Beszélni könnyű. De hallgatni...

– De tudod, mielőtt elkezdenék életemnek arról a szakaszáról mesélni, hogy mi is történt ez alatt a hét év alatt, amíg a Margitsziget utcában és annak a híres nevezetes tízes számú magyar iskolának (anno Zalka Máté, majd a rendszerváltások után Dajka Gábor Középiskola lett a neve) a pad-jait koptattam, a sakk jut eszem be. Hogy miért a sakk? Mert a sakk olyan, mint az élet. Nehéz is, bonyolult is. De lépned kell, nem állhatsz le, ha már leültél játszani (azaz megszületted) és az ellenfeled (az élet, melynek így is, úgy is vége lesz egyszer, akárcsak a sakkjátszmának) már lépett. És *te* hová lépsz, arról neked kell döntened. Jól kell lépned, ha győzni akarsz. Ha rosszul lépsz, akkor már fel is adhatod. Nincs tovább. Illetve azt hiszed, van még esély, csak legközelebb egy jó vagy jobb lépéssel kell korrigálni a hibát. És megint lépsz. De legtöbbször az újabb lépés még rosszabb, mint az előző. Ám mégsem adod fel (nem leszel öngyilkos csak egy rossz lépés miatt, nemde?), mert úgy gondolod, van még idő és lehetőség kijavítani azt, amit elrontottál, csak legközelebb jól kell lépned. És ha mégis elég tehetséges vagy és van eszed, no meg egy kis szerencséd, vagy nem olyan erős az ellenfeled (az életszituáció), még győzhetsz is. Hát az élet is ilyen, barátom. Legalább is az enyém ilyen, vagy mondjam azt, hogy volt. Per-

sze, az élet nem egyetlen sakkjátszma, hanem több. Az egyik játszmat elvezítheted ugyan, lehet, hogy épp a legfontosabbat, de egy másikban azért még nem kell veszítened. És ha nem veszítesz el túl sok partit, akkor még... No, mindegy. A lényeg az, hogy jól, okosan kell lépned, Mert ha nem... akkor majd pórul jársz. Pórul bizony. Mert ilyen a sakk... és az élet.

II.

– Életem első nagy tragédiája már korábban megtörtént, akkor, amikor elmúltam két éves, és ily módon *de facto* még nem vehettem részt öntevékenyen ebben az életnek nevezett nagy sakkjátszmában. Bejöttek a „felszabadító” oroszok (de a továbbiakban inkább szovjeteket mondok, mert az orosz hadsereg nemcsak oroszokból állt; volt köztük ilyen is, olyan is, pl. ukrán), és mi máról holnapra földönfutók lettünk. Talán ha elmenekülünk előlük, mint ahogy azt sokan tették, persze, hogy másképp alakul az élet. De azt (a menekülést) rossz lépésnek tartotta a család. És főképp a nagymama. Lehet, hogy az is lett volna. Mármint rossz lépés. Ki tudja? Most már nehéz lenne megmondani. Hisz nem mindenki jutott el az ígéret földjére, Amerikába. Tudok egy menekülő nagybátyámról, apámnak volt unokatestvére, akit tévedésből lőtték agyon a... magyarok, mint katonaszökevényt. Maradtunk. De így nagyapámat elvitték, apámat elvitték a rossz emberek, ahogy anyám nevezte őket, mert szerinte az embert nem a náció alapján kell megítélni, vagyis nem annak alapján, hogy magyar, orosz, ruszin, cigány vagy zsidó, hanem csak úgy, hogy jó ember vagy rossz ember. Szóval nagyapát és az apámat is a rossz emberek vitték el, és tettek bennünket földönfutóvá. Mint ahogy az óvodából is egy rossz ember, méghozzá magyar, nem orosz, ukrán vagy ruszin, hanem magyar igazgatónő tett ki bennünket nyilván felsőbb utasításra, hogy aztán egy jó ember, egy igazi keleti ukrán igazgatónő minden tiltás ellenére felvegye még a kisöcsémet is, aki még nem volt óvodáskorú, mert megszánta férj nélkül maradt anyámat a négy kicsi gyerekekkel. Szóval bejöttek a „felszabadítók,” és mi az utcára kerültünk. Milliomos nagyanyám, Kárpátalja egyik leggazdagabb úrinője is koldus lett. Osztozott férje sorsában, aki ugyebár népellenesség volt. Így nagyanyám is az lett. Munkát sem kapott épp ezért. Húga, a vénkisasszony Emka néni – legyen áldott a neve és emléke – tartotta el könyvelői fizetéséből. Emka néni! Ó, róla mindenképpen szólnom kell néhány szót, méghozzá hálás szívvel, mert akkor, amikor gyerek voltam, egészen másképp láttam őt és talán nagy családunk minden tagját is egyben.

– Igen a család, vele kezdeném ezt a narratívát, mert hát azt láttam leginkább testközelből, és ismertem a legjobban. Persze csak évekkal később, már felnőtt fejjel döbbsentem rá, hogy nem eléggé. Mert itt volt például Emka néni, akit fentebb említettem. Amikor a görög katolikus egyház betiltása után kitétek bennünket a püspöki palotából az utcára, mint azt a bizonyos macskát a dolgát végezni, a többi ott élő papcsaláddal együtt, akkor jó apám anyjának (nagyamának), Emka néninek, Juliska néninek és a kis Ilonkának (apámnak volt unokahúga és a nagyamával élt) a Kerekes házban talált albérletet. Mint mondtam, arról szó sem lehetett, hogy nagyanyám munkát kapjon, hisz „a legigazságosabb és legdemokratikusabb” szovjet népbíróóság tízévi kényszermunkára és teljes vagyonekobzásra ítélte férjét, mint horthysta kollaboránst. Hisz magyar volt szegény, ráadásul főpap és országgyűlési képviselő, azaz népellenesség (elhagyom az idézőjeleket, mert túl sokat kéne használnom). Úgyhogy csak Emka néni kaphatott munkát, hisz azt azért nem lehetett ráfogni, hogy népellenesség. Könyvelő lett valahol. És abból, amit fizetségként kapott – ma minimálbérnek neveznék – tartotta el nagyamát, Juliska néni (már öreg volt szegény, és persze, hogy nem volt nyugdíja), valamint a még akkor kiskorú kis Ilonkát. Mi persze csak annak alapján ítéltük meg, ahogy velünk, gyerekekkel beszélt. „Büdös kölykök, ne kenjétek olyan vastagon a kenyérra a zsírt, mert másnak nem marad.” És ezért Tamás öcsémmel, ahogy csak rossz-csont kölyköktől telik, halálra szekáltuk. Aránylag fiatalon, hatvan évesen halt meg. Az ungvári Kálvária temetőben van a sírja. Isten nyugosztalja, és bocsássa meg nekünk, hogy annyit vétettünk ellene. Ha arra járok, szoktam néha-néha, hisz nagyanyám és jó apám, valamint a kis Ilonka is ott van eltemetve, mindig gyertyát gyújtok a sírjánál, elrebegek egy imát a lelki üdvéért. Talán nem is kellene, mert biztos fent van a mennyországban, hisz aligha akad nemesebb szív nálánál...

– Ha már a Kerekes házban lakó családtagjaimat és rokonaimat említetem, hadd mondjak el neked, amice, egy történetet Juliska néniel kapcsolatban is, bár ezzel a témával, mármint a tanulásal, később szeretnék foglalkozni. Juliska néni (nehogy mán az iskola tegye ezt egy ateista marxista-leninista társadalomban) tanított bennünket, kisiskolás gyerekeket hittanra. Többen voltunk, talán öten vagy hatan, s köztük a volt háztulajdonos (azért volt, mert a földszintet, ahol nagyanyámék laktak, akkor már államosították) Kerekes doktor fiacskája, Ferike is. A Juliska néni módszertana az volt, hogy kikérdegetett bennünket abból, amit az előző órán tanultunk.

És hát az történt, hogy feltette Ferikének a Kérdést: „Mondd, kisfiam, hol lakott az első emberpár?” Mire Ferike kapásból rávágta: „A fán.” Csoda, hogy ez után Juliska nénit... fel kellett locsolni?

III.

– A család másik fele, apám, anyám és mi négyen gyerekek (Tamás és Jenci öcsém, Marika húgom és én) a már fentebb említett Badik-házba költöttünk a Margitsziget utcában. Akkor már stílszerűen *ulyica Osztrovskájá* volt a neve. Volt egy nagy szobánk, ahová úgy, ahogy elfértük, és használhattuk a konyhát és a toalettet is. A ház a csehek alatt épült Badik bácsi tanítói fizetéséből (lám, milyen jól fizették a csehek a pedagógusokat!), és angol véccéje volt! Még abban az évben (1949 augusztusában) apámat elvitte a beszpeka. A Gulágon, Vorkután kötött ki szegény, ahol hét évig raboskodott és bányászta a szenet a nagy Szovjetunió nagyobb dicsőségére... és szégyenére. Mi ott maradtunk. Hét évig éltünk abban a házban, amíg apám haza nem jött, 1956 augusztusában. Hét éves voltam, amikor elvitték. Előző elbeszélésemet ennél a pontnál fejeztem be. És most innen folytatom.

– Igen, a Margitsziget utca! Ha kérdezitek, hol van, akkor az a válasz, hogy a Mundusztól nem messze, a tűzoltóknál. Láttam is ott egyszer, hogyan gyakorlatoznak a tűzoltók, és akkor rögvest tűzoltó akartam lenni. Szóval ott iramlott el az élet gyermekkoromban. Nem tudom, boldog voltam-e, vagy sem, de szerencsétlennek biztos nem éreztem magam. Voltak barátok, foci és gombfoci, verekedések otthon Tamás öcsémmel, sorban állások kenyérért, cukorért, ahol még a kishúgomat is majd, hogy agyon nem nyomták az éhes emberek, és sírt is emiatt szegény, mint a záporosó, de mégsem éreztem elveszettnek magam. Nagymama és jó anyám védőpalástja alatt éltünk. Egyszer ijedtem meg csak nagyon. Anyám második műszakban dolgozott, voltak jó emberek, akik annak ellenére, hogy egy népellenesség felesége volt, segítettek neki munkát kapni egy borbélyüzletben, mint pénztáros és takarítónő, szóval második műszakban dolgozott, és este tíz után érhetett csak haza. Nyolckor mi, gyerekek, rendszeren ágyba bújunk, ahogy az nekünk elő volt írva, és aludtunk. De aztán Tamás öcsémmel felébredtünk, ránéztünk az órára, tizenegy volt az óra, és anyánk sehol. No, erre elkezdtünk hangosan bőgni. Hol van anyu? Kétségbe voltunk esve, mert nem tudtuk, hol lehet, és ezért csak bőgtünk és bőgtünk, ahogy a torkunkon kifért. Aztán már nem bírtam idegekkel (tíz éves lehettem, gondolom), felkeltem, magamra kaptam valamit (nyár volt), átmásztam a jó magas vaskapun és futottam anyám

felé, ahonnan jönnie kellett. Még az első kanyarhoz sem értem Tribuszéknál, amikor már ott is volt anyám. Egy ismerőssel jött, beszélgettek és... nevetgéltek. Nem szóltam semmit... csak boldog voltam. Itt volt az anyám. Nem kellett már félnem semmitől...

– Érdekes, hogy ez az epizód ennyire megmaradt agytekervényeimben. Mint ahogy az is, hogy amikor lázas beteg voltam, szerettem, ha anyám énekelt, vagy olvasott nekem valamit. Petőfitől a János vitézt, vagy Aranytól a Toldit. Arra is jól emlékszem, hogy soha olyan jót nem nevettem, mint amikor egyszer – megint beteg voltam, fájta a torkom és be is volt kötve – anyám ahhoz a részhez ért a Toldiban, hogy odahelyezi a megölt farkasokat testvére ágyára és azt mondja: „Tente, tente, tente szépen, Testvérbátyátok fekszik itten éppen.” Nem tudom, mit találtam benne annyira viccesnek, de nagyon nevettem. Nem nevettem viszont akkor, amikor anyám Tamás öcsémet püfölte fakanállal, mert végtelenül rosszsont kölyök volt és csak csínytevéseken járt az esze. És persze ordított, mármint az öcsém, hogy mennyire fáj. A verés után anyám mindig sírva fakadt, az öcsém meg nevetett és odasúgta: „Nem is fáj.” Engem csak egyszer vert meg anyám a fakanállal. Még csak első osztályba jártam és olvasni tanultam. Úgy emlékszem, szeptember vagy október volt, ragyogóan sütött a nap, és én kint ültem anyámmal az udvaron, és valahogy sehogy sem tudtam, vagy, hogy bosszantsam anyámat, nem akartam, összeolvasni a „ni-ni né-ni” szavakat. Kaptam is tőle a karomra a fakanállal, amikor elvitettem. Nagyon csípett és nagyon rosszul esett, hogy bánt, amikor meg sem érdemlem. Hisz hogy lehet ilyen badarságokat egy könyvbe beletenni. Mármint azt, hogy nini-néni.

– Iskolába is a Margitsziget utcából mentem hidegben, melegben, esőben, hóban. Természetesen gyalog, majd mindig rossz lyukas cipőben. Emlékszem, kisiskolásként nagyon vártuk a tavaszt, a meleg időt, hogy már mezitláb mehessünk iskolába. Nem volt az mesze, mármint az iskola. Néhány száz méter után kiértünk a Váralja utcára, az *ulyica Podgrádszkájára*. Ott balra kellett fordulni. Aztán a fejünk felett tornyosuló vár alatt menve a tenispályánál jobbra kanyarodva a strand és a kisállomás mellett (akkor még megvolt), át a fából épített vasúti hídon (akkor még vasúti volt és fából, ahol fel s alá járkált egy őrző-védő kiskatona szuronyos puskával). Volt ott egy keskeny átjáró a jobb oldalon a gyalogosoknak. Szóval át kellett menni a hídon, s utána rögtön jobbra kellett fordulni s már ott is volt az egykori zsidó gimnázium, amelyből a tízes számú magyar tannyelvű iskola lett. Oda jártam tíz évig. Tizenhét éves koromban érettségiztem. Úgy emlékszem, tiszta ötösrre. De volt valahol egy négyesem is, s ezért

nem kaptam aranyérmet. A négyest pedig azért adta valamelyik tanár, mert pap volt az apám. Én meg *popovszkij szün*, papgyerek (gúnyos szájbiggyeszteséssel kimondva), ahogy azt többször is az orrom alá dörgölték a későbbiekben is. Vagy inkább mindig, ha értésekre akarták hozni, hogy hol a helyem a kommunizmust építő tisztességes emberek társadalmában.

– Az aranyérem meg azért lett volna jó, mert akkor felvételi vizsga nélkül felvesznek az egyetemre. De úgy látszik, Istennek más volt a szándéka.

V.

– Az iskolában – folytatta Vili elbeszélését, megint csak lent a Szkálában pince-hús Izabelláját kortyolgatva – jó tanuló voltam. Nem a legjobb, mert Ordódy Jancsi és Rátkay Marika jobb volt nálamnál. Jancsi matematikából brillírozott, Marika meg orosz nyelvből és irodalomból. Jancsit még Pubi, a matektanár is áhítattal hallgatta, amikor a táblánál felelt. Marika meg minden akcentus nélkül folyékonyan vágta az orosz, nem úgy, mint mi, ungvári bugrisok. Pusecskina, Jevdokijá Márkovná tanárnőnk nagyon szerette. Ő engem is szeretett, mert orosz irodalomból, amíg csak Puskind meg Lermontovot, no meg a többi klasszikust kellett ismerni, hát készültem, mert szerettem, különösen a Korunk hőseit, amit Lermontov írt. De szovjet orosz irodalomból már nem voltam jó. Egyáltalán nem. A *Molodájá Gvárgyijáról írt* szocsimra például egyest kaptam Jevdokijától. Arra, hogy nem olvastam a könyvet, a tanárnő rögtön rájött, s ezt még meg is bocsátotta volna, de hogy egy kis cikizést is belevittem a dolgozatomba, azt már nem. De szovjet orosz irodalomból egyest kapni a magyar iskolában nem volt szégyen. Dicsőség volt. Egyébként nem is akartam olyan lenni, mint Jancsi vagy Marika. Ha valamelyik tantárgy, mint például a geometria vagy a csillagászat, nem érdekelt, nem is törtem magam az ötösért. De ha érdekelt, akkor azt nagyon tanultam. A kémiát szerettem a legjobban. Vegyészmérnök akartam lenni. Felvételizni is rögtön az érettségi után Lembergbe a kémia szakra mentem, de nem vettek fel. Azt hiszem, nem tetszett az ukrán tanároknak az akcentusom, ezért kémiából is lepontoztak, csak hármast kaptam. Pedig állítom, mindent tudtam. Sírta is utána, mint a záporosó.

Aztán a negyedik vagy az ötödik nekirugaszkodásra mégiscsak felvettek az egyetemre. De nem Lembergben vagy Leningrádban, ahová azelőtt felvételiztem, hanem Ungváron. És nem a kémia, hanem az angol szakra. De már csak azután, hogy három évet húztam le angyalbőrben a nagy és dicsőséges szovjet hadseregben.

– Hogy miért cseréltem fel a vegyész mérnöki karriert az angol nyelvre, hát annak története van. Elmondom.

– Egyik barátom akkoriban épp a Havasi Miki osztálytársam volt, aki szintén ott lakott a Margitsziget utcában vagy inkább annak közelében. Már akkor összeismerkedtünk, amikor odaköltöztünk. És nemcsak a barátom volt, hanem egy kicsit a vetélytársam is, mert mindig felül akart múlni mindenben, amiben én jó voltam. Például én focizni szerettem, és jobb kapus is voltam, mint ő, ezért kosarazni kezdett. Aztán mondtam neki, hogy az Egri csillagok nekem annyira tetszik, hogy tizenháromszor olvastam. Igen? Akkor ő meg tizennégyyszer. Ha azt mondtam neki, hogy egy olyan pilóta szeretnék lenni, mint *Leutnant* Herr von Duwenek, aki nem tudom hány elleneséges gépet lőtt le, akkor ő azzal kontrázott, hogy ő meg olyan lesz, mint *Oberst* Herr von Speidel, aki ezredes (nem egy kis piti hadnagyocska, mint Duwenek). Aztán azzal jött elő, hogy ő bizony megtanul törökül, és már tud is néhány szót és mondatot. Mondta is: *Allah ákbár, jakerim jarahim, illéri, illéri.* (Tudtam, hogy ezt az Egri csillagokból lopta, de ő egy kis füllentésért soha nem ment a szomszédba). Ám nekem semmi kedvem se volt a törökhöz, de törtem a fejem, hogy mivel is főzzem le. És akkor óriási ötletem támadt: angolul fogok tanulni.

– Hogy miért épp angolul? Először is, mert volt jó anyámnak egy angol könyve, melyből ő tanult angolul fiatalasszony korában. *Nevető angol nyelvleckék* volt a címe, melybe többször is belelapoztam és érdekesnek találtam. Másodszor meg azért, mert az angol, mint idegen nyelv nem volt komoly tantárgy az iskolában. Épp oly „rosszalkodó” óra volt csak, mint a rajz és az ének. Vagyis nem kellett tanulni és nem is tanulta senki. A tanár vagy a tanárnő úgylis megadta az ötöst vagy a négyest. (Mi más tehetett szegény?) Harmadszor meg azért, mert tetszett, ahogy tanárnőnk, az angol anyanyelvű Krájmánné tanította, no és azért, hogy lekörözzem Mikit. Úgy hogy mondtam is neki: „Te Miki törökül tanulsz, én meg angolul fogok.” Elképedve nézett rám. „Minek? – kérdezte. – Ez hülyeség.”

Hát így vágtam bele a fejszémet ebbe a nagy fába, egy olyan nyelvnek a megtanulásába, melyet az égvilágon senki sem ismert akkoriban. Legálább is Ungváron nem, Krájmánnén kívül.

Természetesen Mikinek fogalma se volt arról, hogy mi is az angol. Egyébként nekem se nagyon, hisz én is csak tizenkét éves voltam. Különböző állmokkal, az Egri csillagokkal, Duwenekekkel és Speidelekkel, az ungvári Szpárták focistáival volt tele a fejünk, mert hát olyanok akartunk lenni, mint

ők, azok a focisták. De akkor ott helyben, amikor kijelentettem Mikinek, hogy megtanulok angolul, ezt komolyan gondoltam és... belevágtam.

– Megsúgom neked, hogy még most is tanulom. De hogy megtanultam, azt nem állíthatom. Mert szerény véleményem szerint tökéletesen angolul csak a Jóisten tud, mert hát Ő mindent tud, és Shakespeare... tudott. Mert hát az angol már ilyen.

– Mindenestre a tízes számú magyar iskolában én lettem a legjobb angolos.

– S ezt már a Miki is elismerte. Olyannyira, hogy angolórán mindig mellettem ült a padban, és ha a tanárnő kérdezett valamit, ő mindig jelentkezett. De csak azután, hogy megtudta tőlem, mi a válasz. Mert megsúgtam. Ám egyszer mégis csak lebukott a tanárnővel együtt. Jött ugyanis egy tanfelügyelő angolórát látogatni, és a tanárnő, hogy bizonyítsa, milyen magas fokon tudnak a tanítványai angolul, mindig csak Mikit kérdezgette.

– Szegény Miki és szegény tanárnő. Égtek, mint a Reichstag. Aznap ugyanis beteg voltam, és otthon maradtam, s elolvastam az Egri csillagokat tizenegyedszer is. Újraolvasásnál mindig azt reméltem, hogy Török Bálintot mégis csak sikerül kimenteni a fogságból. Mindig elkésértett, hogy nem.

VI.

– Ha már az iskolánkról beszélek – folytatta Vili és elborult a tekintete –, akkor mindenképpen meg kell említenem életem legkatartikusabb élményét, mely értésünkre hozta, hogy már nem vagyunk gyerekek. Felnőttünk.

– Ez akkor kezdődött, amikor egyszer kora reggel otthon (már a Minaj utcában laktunk, tehát a Margitsziget utcai szakasza életemnek épp véget ért) megszólalt a Kossuth rádió és azt hallom, hogy Magyarországon ellenforradalom van. A háttérből hallani lehetett a puskaropogást. Az „ellenforradalmárok” már a rádiót ostromolták. És erre lebegni, terjedni, vibrálni kezdett valami mámorító, részegítő illat a levegőben, mint a szerelemé. Fogni, tapintani lehetett. Megcsapta az embert a szabadság illata.

– Mint már a bevezetőben is mondtam, iskolánk ott állt az Ung folyó bal partján, ahol északról nyugatnak kanyarodik a folyó. És az ablakokból láttuk, hogy mennek és mennek a hídon lassítva a szerelvények. Rajtuk ponyvával letakart tankok és ágyuk, melyeknek csak a csöve látszott. Mi kicsik és nagyok, oda rohantunk az ablakokhoz, öklünket ráztuk, kiabáltunk, piros rongyot égettünk, piros cserepet törtünk és dobáltunk. Míg egyszer csak oda nem lépett, á, dehogyan lépett, rohant szegény Lessó Gyuri bácsi, Jurij Jurijevics, az iskola rettegett és félelmes igazgatója, de most

valahogy halálsápadt arccal, félelemtől remegő ajkakkal, és könyörgött, sírt, könnyek potyogtak a szeméből: „Fiúk, fiúk, ugye nem akarjátok, hogy elvigyenek?” Elég volt egyszer mondania. Tudtuk, mit jelent az, hogy elvigyenek. Ezt nem akartuk. Szerettük Lessó Gyuri bácsit, nemcsak féltünk tőle, mert mindig igazságos volt, és ő is szeretett bennünket.

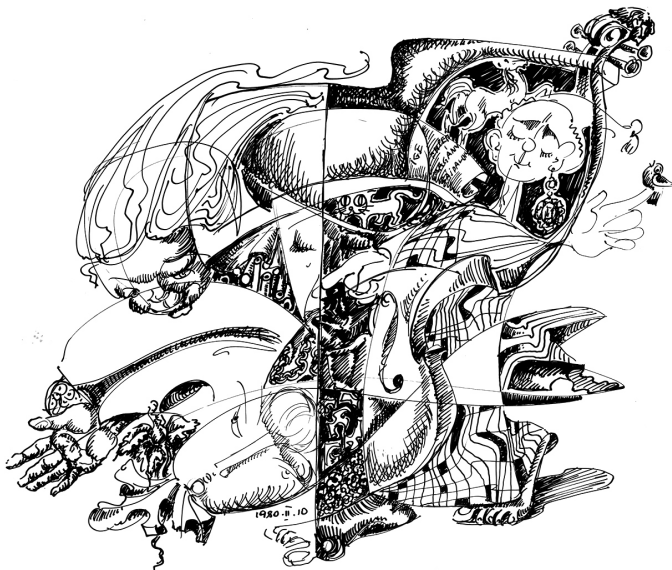
– És aztán? – kérded.

– Aztán... nincs tovább. Nekünk ott Ungváron a magyar tizenéves iskolás gyerekeknek, fiúknak, lányoknak, mindössze ez jutott. Tudtuk, mert láttuk, hogy a magyar szabadságharc elveszett. Már a legelején tudtuk. Nem lehettek illúzióink. Hisz ott éltünk azok között, akik ezt a forradalmat eltiporták, vérbe fojtották, és tudtuk, hogy milyen erősek és gonoszak. Nagyon erősek és nagyon, de nagyon gonoszak voltak. S tehetetlenségünk csak a szikrázó dacot és gyűlöletünket növelte, s fokozta mindaz ellen, amit a kommunizmus kénköves bűzös levegője árasztott.

– 56 élményét, a szabadság levegőjét, illatát azonban, akárcsak az első szerelemét, szintén ebben az iskolában éltem át és éreztem meg először.

- Tizennégy éves voltam.

(Kedd, 2016. április 19.)

— — — — —